

Izveštaj o učešću delegacije Ministarstva zdravlja na sedmom sastanku Protokola o vodi i zdravlju uz Konvenciju o zaštiti i korišćenju prekograničnih vodotoka i međunarodnih jezera, Budimpešta, 5–7. novembar 2025. godine u skladu sa zaključkom Vlade, akt broj 11-011/25-3708/3 od 30. oktobra 2025. godine

Sedmi sastanak Protokola o vodi i zdravlju uz Konvenciju o zaštiti i korišćenju prekograničnih vodotoka i međunarodnih jezera u organizaciji Ekonomske komisije Ujedinjenih nacija za Evropu (UNECE) i Regionalne kancelarije Svjetske zdravstvene organizacije za Evropu (WHO/Europe), na poziv Vlade Mađarske održao se u periodu od 5–7. novembar 2025. godine, u Budimpešti, Mađarska.

Delegaciju Ministarstva zdravlja, na sedmom sastanku Protokola o vodi i zdravlju uz Konvenciju o zaštiti i korišćenju prekograničnih vodotoka i međunarodnih jezera u Budimpešta, 5–7. novembar 2025. godine predvodio je ministar zdravlja dr Vojislavom Šimunom, dok su članovi delegacije bili mr Slađana Perišić, državna sekretarka Ministarstva zdravlja i dr Ivan Samardžić, v.d. direktor Instituta za javno zdravlje Crne Gore.

Sastanak zemalja pristupnica Protokola održava se svake 3 godine te sastanak igra ključnu ulogu u podsticanju regionalne saradnje, procjeni napretka i identifikovanju izazova i prilika u vezi s vodom, sanitacijom i zdravljem.

Protokol o vodi i zdravlju je jedinstveni pravno obavezujući instrument usmjeren na postizanje sigurne vode za piće i adekvatne sanitacije i higijene za sve. Godina 2025. obilježava dvadesetu godišnjicu stupanja na snagu Protokola o vodi i zdravlju. Od njegovog usvajanja 1999. godine i stupanja na snagu 2005. godine, Protokol je zemljama u panevropskoj regiji ponudio snažan institucionalni i pravni okvir koji im pomaže u ispunjavanju njihovih nacionalnih i međunarodnih obaveza u vezi s vodom, sanitacijom, higijenom i zdravljem, uključujući one utvrđene u Agendi za održivi razvoj do 2030. godine i Deklaraciji Sedme ministarske konferencije o životnoj sredini i zdravlju (Budimpešta, 5-7. jula 2023.). Protokol je takođe usmjeravao progresivnu realizaciju ljudskih prava na sigurnu vodu za piće i sanitaciju, kako je to prepoznala Generalna skupština u svojim rezolucijama 64/292 (2010) i 70/169 (2015). Nastavljajući prioritete utvrđene u prethodnim programima rada, glavna tema predloženog programa rada za 2026–2028. godinu je: Izgradnja održivih i otpornih sistema i usluga za vodu, sanitaciju i higijenu kroz strateško djelovanje u okviru Protokola o vodi i zdravlju. Ishodi segmenta na visokom nivou će informisati pripremni proces za Konferenciju Ujedinjenih nacija o vodi 2026. godine.

Sjednicu su otvorili visoki predstavnik Mađarske, ministar unutrašnjih poslova, visoki zvaničnik Ujedinjenih nacija, Izvršni sekretar Ekonomske komisije Ujedinjenih nacija za Evropu (ECE) i Regionalni direktor Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) za Evropu.

Segment na visokom nivou je okupio ministre, više donosiocice odluka i zainteresovane strane kako bi obnovili političku predanost otpornim sistemima vodosnabdijevanja, sanitacije i higijene. Učesnici su se fokusirali na mogućnosti i rješenja za poboljšanje spremnosti i otpornosti u suočavanju s klimatskim promjenama i drugim pritiscima i rizicima. Segment je strukturiran u tri različita dijela:

Dio 1: U početnom dijelu segmenta na visokom nivou odata je počast zemljama koje su pristupile Protokolu od šestog zasjedanja Sastanka (Ženeva, 16.-18. novembra 2022.) - Sjevernoj Makedoniji i Uzbekistanu. Uspjeh Protokola naglašen je njegovim rastućim članstvom, što je dokaz njegove rastuće relevantnosti i privlačnosti u cijeloj regiji.

Dio 2: U segmentu proslave 20 godina Protokola o vodi i zdravlju: se analizirao značajan napredak i uticaji koje je Protokol katalizirao u protekle dvije decenije. Gledajući unaprijed, prikazani rezultati u ovom segmentu su nastojali inspirisati buduće djelovanje, prepoznavajući vizionarske elemente Protokola u vrijeme pregovora, osiguravajući da se naredne decenije nadgrade na dosadašnje rezultate/postignuća. Program je počeo svjedočanstvima koja ističu uvide u istorijski razvoj Protokola i njegovu sadašnju vrijednost i uticaj. Nakon toga su uslijediti paneli na visokom nivou s predstavnicima zemalja, međunarodnih organizacija i nevladinih partnera.

Predložena vodeća pitanja za diskusiju su bila: koja su najznačajnija dostignuća i opipljivi uticaji Protokola na terenu proteklih 20 godina; kako je Protokol oblikovao nacionalne i regionalne politike i investicije u oblasti vode, sanitacije i zdravlja; na koje načine je Protokol podržao zemlje u integraciji vode, sanitacije i higijene u nacionalne zdravstvene strategije i programe; kako je Protokol podržao integraciju zdravlja u nacionalne strategije za vode i planove upravljanja slivovima; koje ključne lekcije iz dvije decenije iskustva implementacije mogu inspirisati i voditi buduće djelovanja u okviru Protokola? Delegacije su pozvane da daju kratke intervencije, kako bi se omogućio širok spektar gledišta.

U ovom segmentu visokog nivoa održana je panel diskusija na temu: „Otporni sistemi vodosnabdijevanja i sanitacije za sigurniju i zdraviju budućnost“ u kojoj je po pozivu učestvovao , ministar zdravlja dr Vojislav Šimun. U svom izlaganju dr Šimun je naglasio da je Crna Gora postala 27. zemlja pristupnica Protokola o vodi i zdravlju 2020. godine, te da Ministarstvo zdravlja vodi implementaciju i koordinaciju putem multisektorske Komisije za vode. Komisija nadgleda usklađenost sa zakonom o sigurnoj vodi za ljudsku potrošnju i prati napredak ka ciljevima Protokola. Urađen Izvještaj o analizi sektora WASH u Crnoj Gori ima za cilj da posluži kao ključni resurs za kreatora politika i zainteresovane strane, pružajući sveobuhvatan pregled sektora vode, sanitacije i higijene (WASH) u zemlji. Dokument ukratko predstavlja trenutno stanje dostupnosti vodnih resursa, efikasnosti i održivosti pružanja usluga, kao i institucionalne okvire. Ministar dr Šimun je takodje naglasio da Crna Gora aktivno radi na usklađivanju nacionalnog zakonodavstva u skladu sa definisanim nacionalnim ciljevima, uz multisektorsku saradnju te da se očekuje dalji napredak u postizanju ciljeva definisanih Protokolom o vodi i zdravlju, ulažemo u infrastrukturu putem fondova EU i međunarodnih partnera.

Dio 3: Ovaj segment je obradio temu jačanja otpornosti na nove izazove u oblasti vode, sanitacije, higijene i zdravlja. Preispitala se uloga sistema i usluga vodosnabdijevanja, sanitacije i higijene, uticaji klimatskih promjena, zdravstvenih vanrednih situacija, degradacija životne sredine, demografske promjene, novih prijetnje poput cyber bezbjednosti, te pitanja sposobnosti zajednica, zdravstvenih sistema, infrastrukture i ekonomija da izdrže i oporave se od sve većih pritisaka.

Sesija je započela glavnim govorom u kojem će se analizirati višestruke dimenzije otpornosti i njihova relevantnost za agendu za vodu, sanitaciju i zdravlje, uključujući i kontekst novih izazova. Nakon glavnog govora, uslijedila je panel diskusija na visokom nivou s predstavnicima zemalja, međunarodnih organizacija i nevladinih partnera. Panelisti su bili pozvani da ispituju različite rizike i izazove koji utiču na otpornost sistema vodosnabdijevanja i sanitacije – od prirodnih katastrofa i zdravstvenih vanrednih situacija do uticaja klimatskih promjena – i da istraže rješenja za zaštitu kontinuiteta i bezbjednost ovih osnovnih usluga.

Vodeća pitanja tokom diskusije su bila: koji su glavni trenutni i novi rizici i ranjivosti, koju ulogu otporni sistemi vodosnabdijevanja, sanitacije i higijene igraju u jačanju nacionalnih zdravstvenih sistema i zdravstvene sigurnosti u suočavanju s klimatskim promjenama, pandemijama i drugim

krizama; koja rješenja su se pokazala efikasnim; kako integrisano planiranje u svim sektorima može podržati otporne, sigurne i pravedne sisteme vodosnabdijevanja, sanitacije i higijene; kakvu ulogu bi Protokol trebao imati u ubrzavanju djelovanja na nivou zemalja u vezi s klimatskim promjenama i zdravljem kroz agendu za vodu, sanitaciju i higijenu?

Interaktivna diskusija je pružila otvorenu platformu za potpisnice Protokola, druge države, međunarodne organizacije i zainteresovane strane da razmijene perspektive, iskustva i prijedloge iz publike. Delegacije su dale kratke intervencije, kako bi se omogućio širok spektar stavova i konstruktivna diskusija.

Diskusije tokom segmenata visokog nivoa su se odvijale u nekoliko interaktivnih formata, uključujući delegacije da uzmu riječ i doprinesu raspravama. Delegacija Crne Gore je pozvana da da posebno učešće u nekoliko panel diskusija. U skladu sa pozivom organizatora i agendom skupa u dvije dodatne panel diskusije koje su se odnosila na teme: Povećanje otpornosti na klimatske promjene i Voda, sanitarije i higijena u institucionalnim okruženjima i javnim mestima, Puls panel o vodi, sanitarijama i higijeni (WASH) u školama, ispred Crne Gore učestvovao dr Ivan Samardžić, v.d. direktor Instituta za javno zdravlje Crne Gore. Dr Samardžić je takodje drugog dana sastanka prisustvovao random doručku, gdje su tom prilikom raspravljali o statusu finansiranja programa rada i istražili načine za rješavanje postojećih nedostataka.

Cilj ovih rasprava je podsticanje razmjene iskustava i perspektiva, jačanje partnerstava i promocija integrisanih pristupa koji uključuju vodu, sanitaciju i higijenu u šire politike za prilagođavanje klimatskim promjenama, spremnost za vanredne situacije, zaštitu vodnih resursa i jačanje zdravstvenog sistema.

Sastanak je takođe razmotrio prijedloge za aktivnosti u okviru programa rada za 2026-2028. U okviru svakog programskog područja, delegati zemalja su bili pozvani da izraze interes za organiziranje nacionalnih, subregionalnih i/ili regionalnih događaja za izgradnju kapaciteta u narednom trogodišnjem periodu.

Osvrćući se na 20 godina postignuća, sastanak se fokusirao na izgradnju otpornosti u suočavanju s klimatskim promjenama i na sisteme vodosnabdijevanja i sanitacije koji su spremni za budućnost kako bi se zaštitilo zdravlje i životna sredina sada i za buduće generacije. Delegati su pregledali rezultate u svim programskim područjima i razgovarali o predloženim aktivnostima za naredne 3 godine. Naglasak je bio na izgradnju otpornosti i međusektorskoj integraciju u vodosnabdijevanje, sanitaciji i zdravstvu. Partneri su podijeliti iskustva i uskladili svoje napore s ciljevima Protokola.

Uključujući segment na visokom nivou i brojne tehničke prateće događaje, sastanak je postavio ambicioznu agendu za vodu, sanitaciju i zdravlje u panevropskoj regiji za naredne 3 godine.

Ključni ishodi su uključivanje i implementacija odobrene programa rada za 2026–2028, objavljivanje novih publikacija, usvajanje Strategije za sprovođenje Protokola i ciljeve za finansijsku održivost.

Takodje naglašavamo da su posebno dostavljeni dokumenti o Crnoj Gori u sklopu agende: Nacionalna situacijska analiza vode, sanitacije i higijene u zdravstvenim ustanovama u Crnoj Gori: sažetak izvještaja (Regionalna kancelarija SZO za Evropu, 2025.) i Izvještaj o državi: Samoprocjena Crne Gore o jednakom pristupu vodi i sanitaciji.

Prisustvo sastanku je bilo značajno za delegaciju Crne Gore, jer saradnja i jačanje odnosa sa međunarodnim organizacijama je jedan od prioriteta Ministarstva zdravlja Crne Gore, naročito uzimajući u obzir ulogu međunarodnih partnera u cilju implementacije najnovijih planova i strategija.

U tom smislu, učešće delegacije na sedmom sastanku Protokola o vodi i zdravlju uz Konvenciju o zaštiti i korišćenju prekograničnih vodotoka i međunarodnih jezera je bila prilika da Crna Gora ponovi posvećenost regionalnoj saradnji u ovoj inicijativi koja podsticajno djeluju na unapređenje zdravlja kao i da aktivno učestvuje u razmatranju implikacije Protokola o vodi i zdravlju.

Takođe, tokom boravka delegacije Crne Gore, ministar i članovi delegacije imali su više sastanka sa predstavnicima ostalih država na marginama sedmog sastanka Protokola o vodi i zdravlju, između ostalih, ministrom unutrašnjih poslova Mađarske, dr Šandor Pinterom, izvršnom direktoricom Ujedinjenih nacija ekonomske komisije za Evropu (UNECE), g-djom Tatianom Molcean, predstavnicima Republike Srbije, Republike Bosne i Hercegovine, Kraljevine Danske, Republike Finske, Kraljevine Holandije, Republike Kamerun.

Tokom prvog dana boravka, ministar dr Vojislav Šimun sa delegacijom je takodje imao bilateralni sastanak sa ministrom unutrašnjih poslova Mađarske dr Šandor Pinterom i saradnicima, dr Peter Takacsom, državnim sekretarom za zdravstvo i dr Matyas Hegyaljaivom, savjetnikom ministra.

Tokom sastanka razgovarali su o produbljivanju saradnje u oblasti javnog zdravlja, sa zajedničkim ciljem jačanja kapaciteta zdravstvenog sistema, unapređenja kvaliteta usluga i sigurnosti pacijenata.

Ministar dr Šimun je predstavio dostignuća Crne Gore u tri ključne oblasti – prevenciji i kontroli nezaraznih bolesti (NCD), nacionalnim programima skrininga za rano otkrivanje raka, te sistemu pripravnosti i reagovanja u vanrednim situacijama javnog zdravlja.

Crna Gora je, kako je naveo, u prethodnim godinama ostvarila značajan napredak u jačanju sistema javnog zdravlja i podsjetio da se sprovede tri nacionalna programa skrininga raka – kolorektalnog, cervikalnog i raka dojke, uz planirano proširenje na cijelu državu.

Ministar Šimun je naveo da se u oblasti nezaraznih bolesti priprema Nacionalna strategiju za prevenciju i kontrolu NCD (2026–2030), koja će objединiti aktivnosti u borbi protiv kardiovaskularnih bolesti, dijabetesa, gojaznosti i raka, dok se paralelno finalizuje Plan za kontrolu malignih bolesti, usklađen sa Evropskim planom za borbu protiv raka.

Uz to, naglasio je da sistem pripravnosti i reagovanja na zdravstvene krize (PHEOC) je dodatno ojačan kroz bolju multisektoralnu koordinaciju između sektora zdravstva, civilne zaštite i drugih institucija.

Ministri su se usaglasili da postoji širok prostor za intenzivniju razmjenu znanja i iskustava između Crne Gore i Mađarske, posebno u oblastima jačanja sistema skrininga i kontrole kvaliteta, kroz razvoj digitalnih registara i akreditaciju laboratorija, zatim prevencije nezaraznih bolesti, uključujući razmjenu iskustava o fiskalnim i regulatornim mjerama za smanjenje gojaznosti i promociju zdravih stilova života, kao i zdravstvene bezbjednosti i kriznog upravljanja, kroz razvoj sistema ranog upozoravanja i krizne komunikacije, edukacije i obuke zdravstvenih kadrova, te zajedničkih projekata u okviru EU programa kao što su EU4Health, Horizon Europe i COST inicijative.

Ministar Pinter je izjavio da će Mađarska Crnoj Gori pružiti regulatornu i tehničku podršku, kao i pomoć kroz edukaciju zdravstvenih kadrova, s ciljem jačanja sistema kvaliteta, sigurnosti pacijenata i upravljanja zdravstvenim rizicima. Poseban značaj saradnje ogleda se i u podršci Mađarske evropskom putu Crne Gore, kroz razmjenu iskustava u usklađivanju sa EU zdravstvenim politikama i standardima.

Sagovornici su se usaglasili da će predloženi oblici saradnje doprinijeti daljem unapređenju javnog zdravlja, boljoj prevenciji bolesti i većoj otpornosti zdravstvenog nacionalnog sistema.

Uz ministra zdravlja, dr Šimuna, na sastanku su učesovali članovi crnogorske delegacije, državna sekretarka u Ministarstvu zdravlja mr Slađana Perišić, v.d. direktora Instituta za javno zdravlje Crne Gore dr Ivan Samardžić i Čedomir Fuštić, ambasador Crne Gore u Mađarskoj.

Tokom trajanja sedmog sastanka Protokola o vodi i zdravlju, 6. novembra, ministar Dr Vojislav Šimun je imao bilateralni sastanak sa g-dom Tatiana Molcean, izvršnom direktoricom Ujedinjenih nacija ekonomske komisije za Evropu (UNECE). Tom prilikom su raspravljane sledeće teme:

- Protokol o vodi i zdravlju
- Panevropski program za transport, zdravlje i okoliš (THE PEP).

Ključne odluke Sastanka stranaka potpisnica Protokola, su:

- Usvajanje Strategije za sprovođenje Protokola o vodi i zdravlju, kojom se postavlja dugoročna vizija za Protokol;
- Novi ambiciozni program rada za 2026-2028, s otpornošću vodovodnih i sanitarnih sistema i usluga kao sveobuhvatnom referentnom tačkom;
- Odluku o ciljevima za finansijsku održivost rada u okviru Protokola o vodi i zdravlju, kojom se pokazuje čvrsta posvećenost stranaka da osiguraju održivije i predvidljivije finansiranje rada u okviru Protokola;
- Odluku o općim pitanjima usklađenosti, ističući ključne smjerove za jačanje provedbe i usklađenosti s Protokolom.

Glavni događaji sedmog sastanka Protokola:

- Sastanak stranaka pozdravio je Sjevernu Makedoniju i Uzbekistan koji su postali stranke Protokola 2023. godine.
- Italija, Irska i Kazahstan su u procesu ratifikacije, pristupanja, prihvatanja ili odobravanja Protokola i ohrabreni su da ubrzaju svoje napore.
- Sastanak stranaka izabrao je Republiku Moldaviju za predsjedavajuću, a Sjevernu Makedoniju i Mađarsku za potpredsjedavajuće za period 2026-2028. Pozdravila je ponudu Republike Moldavije da bude domaćin sljedećeg Sastanka stranaka u Kišinjevu 2028. godine.
- Izabrani su i novi članovi Odbora za usklađenost Protokola i novog Biroa.

Ključni rezultati i publikacije predstavljeni na sastanku uključuju:

- Jačanje otpornosti na klimatske promjene u sektoru vode za piće i sanitacije putem Protokola o vodi i zdravlju
- Uključivanje vodosnabdijevanja, sanitacije, prekograničnog upravljanja vodama i saradnje u nacionalno određene doprinose i nacionalne planove prilagođavanja
- Sistemi sanitacije i vodosnabdijevanja malog obima: podsticanje djelovanja zemalja ka sigurnijim uslugama

- Protokol o vodi i zdravlju i zaštita javnog zdravlja: Interpretacijska napomena o odredbama Protokola koje se odnose na javno zdravlje
- Prevalencija legionele kao patogena koji se prenosi vodom i njeni uticaji u panevropskoj regiji
- Paket obuke o nadzoru kvaliteta vode za piće na osnovu rizika
- Paket obuke o nadzoru bolesti povezanih s vodom (ruska verzija)
- Poboljšanje kvaliteta njege putem usluga vode, sanitacije i higijene: najvažniji događaji i napredak u panevropskoj regiji
- Zdrave navike, zdrave škole: dobre prakse za higijenu ruku i menstrualno zdravlje u školama u panevropskoj regiji
- Kartica za ocjenjivanje jednakog pristupa 2.0: Oblikovanje politika vode i sanitacije radi postizanja ljudskih prava na vodu i sanitaciju
- Voda za Sve: Ugradnja jednakosti u politike o vodi za piće